

Maria Fudali*

DOJRZEWANIE DO PRZYJAŹNI W ROLI CZŁONKA GRUPY NIEFORMALNEJ

Każda grupa wypracowuje sobie właściwy zestaw norm określających sposoby zachowania się jej członków oraz cech, którymi powinni się charakteryzować. Powstały w ten sposób model członka grupy staje się elementem jej systemu kontroli normatywnej, determinującym postępowanie osób znajdujących się w jej strukturach oraz swoistego rodzaju przepustką dla osób do niej aspirujących, charakteryzujących się preferowanymi w niej cechami charakteru. Restrykcyjność tego modelu zmusza jednostki do zachowań konformistycznych, zgodnych z przyjętym w danej grupie przepisem roli jej członka i wpływa niewątpliwie na proces migracji w obrębie struktury społecznej klasy szkolnej osób o zachowaniach nonkonformistycznych. Podobieństwo cech osobowości, według M. Przetacznikowej, wpływa w dużej mierze na dobór przyjaciół lub kolegów z paczki, w średnim wieku szkolnym. Jej zdaniem tracą na znaczeniu „[...] ważne we wcześniejszych okresach rozwojowych, wyłącznie zewnętrzne właściwości jednostki takie jak: przyjemna powierzchowność, zręczność czy siła”¹.

Metodologiczne aspekty badań

Prezentowany artykuł jest fragmentem badań, jakie zostały przeprowadzone przez autorkę w 2007 roku, dotyczących dynamiki funkcjonowania grup nieformalnych na terenie gimnazjum. Badaniami objętych zostało 301 uczniów z klas I i III czterech losowo wybranych głogowskich gimnazjów. Dobór próby badawczej był celowy, za kryterium wyboru do niej przyjęto uczęszczanie młodzieży do klasy I i III. Pominęto uczniów klas II uznając, iż dla procesów grupowych zachodzących na terenie gimnazjum, znamienne są lata początkowe funkcjonowania ucznia w szkole (tworzenie się struktury nieformalnej klas) i lata kończące jego naukę (ustrukturyzowana pozycja uczniów w zespołach klasowych). W celu zebrania materiału badawczego posłużono

***Maria Fudali** – dr, adiunkt na Wydziale Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Zielonogórskiego. W działalności naukowej zajmuje się problemami funkcjonowania grup nieformalnych oraz zjawiskiem niedostosowania społecznego.

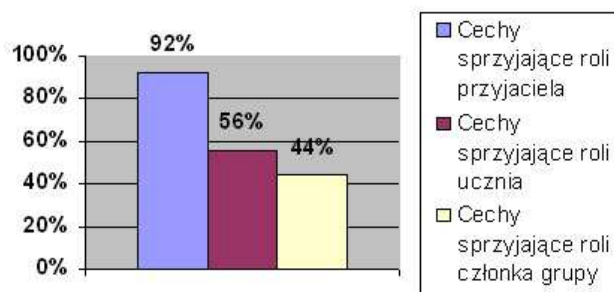
¹M. PRZETACZNIKOWA, *Rozwój i wychowanie dzieci i młodzieży w średnim wieku szkolnym*, Nasza Księgarnia, Warszawa 1971, s. 207.

się arkuszem wypracowania zawierającym temat wypracowania „Ja oraz moi koledzy i koleżanki z klasy” wraz z dyspozycjami ukierunkowującymi wypowiedzi uczniów² oraz kwestionariuszem ankiety dla uczniów gimnazjum (skonstruowanym w oparciu o analizę treści ich wypowiedzi pisemnych oraz analizę literatury dotyczącej problematyki badań). Uznano, iż dla analizy uzyskanych wyników ważne będą następujące czynniki różnicujące: płeć, wiek, wyniki w nauce i aktywność społeczna.

Uzyskanie w wyniku przeprowadzonych badań informacji dotyczących norm grupowych obowiązujących w zbiorowościach nieformalnych, do których należą badani gimnazjaliści, określających preferowany model członka grupy, wraz z pozostałym materiałem badawczym pozwala na pełniejsze poznanie i zrozumienie dynamiki funkcjonowania tych grup w szkołach gimnazjalnych.

Model preferowanych cech członka grupy

Otrzymane wyniki pozwoliły wyłonić trzy grupy cech najbardziej preferowanych u kolegów i koleżanek z paczki przez badanych gimnazjalistów, służące do charakterystyki: przyjaciela, ucznia oraz członka grupy. Szczegółowe dane przedstawia poniższy wykres.

Wykres 1. Deklaracje badanych uczniów dotyczące preferowanych cech członków ich grup rówieśniczych.

Z uzyskanych danych wynika, iż badana młodzież ceni najbardziej cechy sprzyjające wypełnianiu roli przyjaciela (udzielanie pomocy, pozytywne cechy charakteru, bezpośredniość, koleżeńskość, szczerłość). W przypadku ponad połowy badanych uczniów mamy do czynienia z deklaracją, iż w ich gru-

²Pytania ukierunkowujące dotyczyły: osób, z którymi najczęściej młodzież spędza czas, tego co wspólnie robią, zasad obowiązujących w grupie czy też wyróżników grupowych.

pach nieformalnych cenione są cechy ułatwiające wypełnianie zadań związanych z nauką szkolną (posiadanie własnego zdania, poważny stosunek do nauki, aktywność społeczna), nieco mniej gimnazjalistów zapewniło o preferowaniu cech sprzyjających funkcjonowaniu jednostki w roli członka grupy (odwaga, siła, brak strachu, dobry humor, zachowania aspołeczne – kradzież, palenie, picie alkoholu).

Cechy przyjacielskie członków badanych grup

Przyjaźń jako szczególny typ stosunków międzyludzkich pojawia się dopiero w okresie dorastania. We wcześniejszych okresach rozwojowych inny jest przyjaciel i inne motywy jego wyboru. Dla dorastającej młodzieży potrzeba znalezienia przyjaciela, zawarcia przyjaźni opartej na zasadzie wzajemnej sympatii i upodobań jest niesłychanie silna. Przyjaźni stawia ona bardzo wysokie wymagania. Przyjaciół obowiązuje wyłączność, wierność i bezkompromisowe przywiązanie, a wszelkie odchylenia pod tym względem traktowane są jako zdrada³. Z osobą przyjaciela kojarzone są liczne wartości takie jak: uznanie, szacunek, pomoc, poparcie, akceptacja, bezpieczeństwo czy empatyczne zrozumienie.

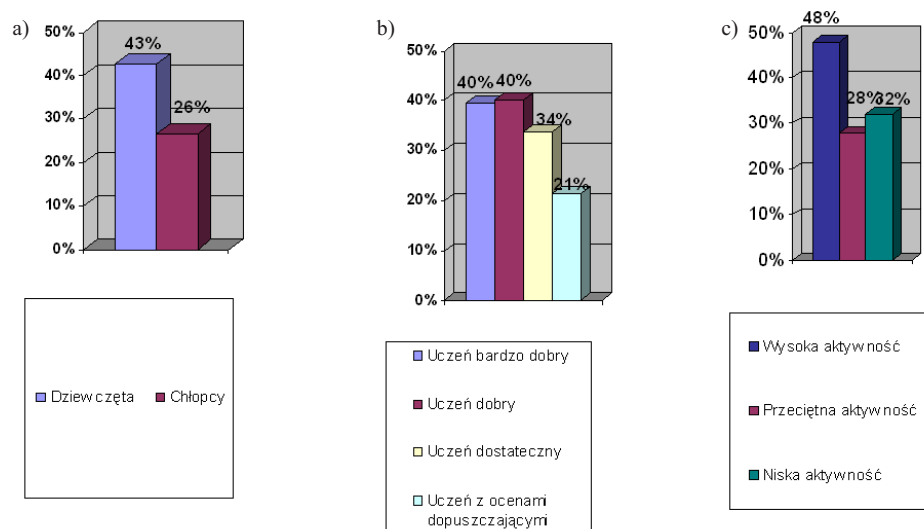
Potrzeba przyjaźni, poszukiwanie alter ego jest równie ważna w tym okresie rozwojowym jak skłonność do przyłączania się do grup rówieśniczych. Mimo że potrzeba udziału w grupie może ujawniać zupełnie odmienne motywacje takie jak: pragnienie pokazania się, potwierdzenia w nowych rolach, chęć zmierzenia się z innymi na płaszczyźnie równości i wzajemności, to z nią również mogą być utożsamiane takie wartości, jakie kojarzone są z osobą bliskiego przyjaciela. Zdaniem badanych gimnazjalistów, grupy rówieśnicze powinny charakteryzować się wspólnotą dążeń, bliskością emocjonalną czy też „pokrewieństwem dusz”. Mimo że uczniowie badanych szkół nadal spotykają się w swoich grupach po to, aby się bawić, pielegnować więź społeczną lub wykonać określone zadanie, to zależy im również na nadaniu tym związkom charakteru emocjonalnego. W ich dążeniu można dostrzec prawidłowość rozwojową, w okresie dorastania bowiem ważne stają się kontakty bliskie, trwałe i wzajemne. Często załączkiem powstających grup rówieśniczych są związki przyjacielskie, wokół których zaczynają się gromadzić inni członkowie klasy. W deklaracjach badanych gimnazjalistów można zauważyć pragnienie personifikowania grupy, nadania jej walorów właściwych przyjacielowi, który jest pomocny, dobry, wyrozumiały i koleżeński. Jedna z badanych uczennic w następujący sposób opisała swoje oczekiwania w stosunku do grupy rówieśniczej: „Chciałabym móc zawsze

³M. ŻEBROWSKA (red.), *Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży*, PWN, Warszawa 1986, s. 423.

liczyć na ich pomoc, tak jak się liczy na przyjaciela. Do tej pory nam się to udawało. Jesteśmy wobec siebie szczerze i koleżeńskie, zawsze staramy się sobie pomóc. Jesteśmy wyrozumiałe i życzliwe”. Inna uczennica stwierdziła: „Tym co mnie przyciąga do nich jest to, co wspólnie robimy po lekcjach, nasze wypadki na dyskoteki czy do kina, ale również poczucie bycia jedną z nich, na których pomoc i wyrozumiałość mogę zawsze liczyć”.

Niemalże wszyscy badani uczniowie cenią u kolegów i koleżanek z paczki cechy „właściwe” przyjacielowi. Ponad połowa uczniów deklaruje, iż w paczkach, do których należą, cechy te są ważne, ale nie najważniejsze. Według jednej trzeciej uczniów cechy te są bardzo ważne w ich grupach uczestnictwa. Czynniki istotnie różnicującymi wypowiedzi badanych gimnazjalistów jest: płeć, wyniki w nauce i aktywność społeczna.

Obraz graficzny uzyskanych wyników w zakresie preferowanych cech przyjacielskich kolegów, koleżanek z paczki przedstawia wykres 2a, b i c⁴.

Wykres 2 a, b, c. Preferowanie cech przyjacielskich u członków grupy rówieśniczej w deklaracjach dziewcząt i chłopców, osób o różnych wynikach w nauce i różnym stopniu zaangażowania społecznego.

Dziewczęta znacząco częściej niż chłopcy podkreślają wagę posiadania cech przyjacielskich przez ich rówieśników z paczki. Przyczyn różnic między obu płciami można doszukiwać się w prawidłowościach rozwojowych.

⁴Płeć $\chi^2 = 17,559$; $df = 2$, $p > 0,05$; wyniki w nauce $\chi^2 = 16,657$; $df = 6$; $p > 0,05$; aktywność społeczna $\chi^2 = 11,860$; $df = 4$; $p > 0,05$.

Dla dziewcząt ważne są kontakty o zabarwieniu emocjonalnym, bliskie, ułatwiające zaspokojenie ważnych potrzeb życiowych. Przebywanie w grupie rówieśniczej może odpowiadać ich zapotrzebowaniu na tego typu kontakty właśnie wtedy, gdy jej członkowie będą charakteryzowali się takimi przyjacielskimi walorami. Przypisywanie przez badane gimnazjalistki członkom ich grup rówieśniczych cech właściwych przyjacielowi, może również wskazywać na próbę odnajdywania w ich gronie osób, które mają zastąpić przyjaciela⁵. Sposobem na jego znalezienie może być właśnie wspólne spędzanie czasu wolnego, przeżywanie różnych przygód, współpraca i udzielanie sobie pomocy i wsparcia w gronie kolegów, koleżanek z paczki.

Analiza wyników wskazuje również na istnienie związku pomiędzy sukcesami w karierze szkolnej badanych gimnazjalistów, podejmowaną przez nich aktywnością społeczną a przypisywaniem dużego znaczenia do cech przyjacielskich u kolegów, koleżanek z grupy rówieśniczej. Uczniowie osiągający dobre i bardzo dobre wyniki w nauce częściej wskazywali na niezbędność posiadania przez członków ich paczki cech, którymi można scharakteryzować dobrego przyjaciela niż ich koledzy z dostatecznymi i miernymi ocenami.

Wypełnianie różnych zadań związanych z dobrym funkcjonowaniem w roli ucznia, pozostaje w ścisłym związku z utrzymywaniem relacji w grupie opartych między innymi na pomocy, dobroci, wyrozumiałości czy koleżeńskości. Cechy te bowiem ułatwiają realizację obowiązku szkolnego i pozwalają na osiąganie w tej dziedzinie dużych sukcesów. Również działalność społeczna w dużej mierze zależy od cech przyjacielskich osób współpracujących przy wykonywaniu określonych zadań społecznych. Prawie połowa uczniów o wysokiej aktywności społecznej przy jednej trzeciej uczniów słabo zaangażowanych społecznie zadeklarowała, iż w ich grupach nieformalnych cenione są cechy, którymi można opisać dobrego przyjaciela. Trudno nie stwierdzić, iż praca społeczna sprzyja kształtowaniu otwartej postawy na drugiego człowieka, pozbawia egoizmu, uczy dostrzegania interesów innych ludzi czy też wymaga emocjonalnego zaangażowania, co niewątpliwie ułatwia funkcjonowanie młodzieży w roli członka grupy rówieśniczej⁶. Jedna

⁵B. Zazzo wyłoniła, na podstawie badań, grupy osób posiadających: a) bliskiego przyjaciela i dobrych kolegów; b) przyjaciela, ale nie dobrych kolegów; c) dobrych kolegów, a nie przyjaciela; d) nieposiadających przyjaciela i dobrych kolegów, [w:] B. ZAZZO, *Oblicza młodości. Psychologia różnicowa wieku dorastania*, tłum. Z. Zakrzewska, PWN, Warszawa 1972, s. 344-345.

⁶K. FERENZ, A. ŻUKIEWICZ, *Wychowawca w roli edukatora do świadomego obywatelstwa*, [w:] K. FERENZ, E. KOZIOŁ (red.), *Kompetencje nauczyciela wychowawcy*, Redakcja Wydawnictw Humanistyczno-Społecznych Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2002, s. 94-95.

z gimnazjalistek napisała: „Wolontariat w Warsztatach Terapii „Arka” wymaga od nas dużego wysiłku i zaangażowania. Bez pomocy moich koleżanek z grupy nie mogłabym nic zrobić. Zawsze pomagamy sobie w przygotowaniach, zawsze mamy dla siebie czas, nawet jeśli go nie mamy”.

Cechy „uczniowskie” cenione w badanych grupach

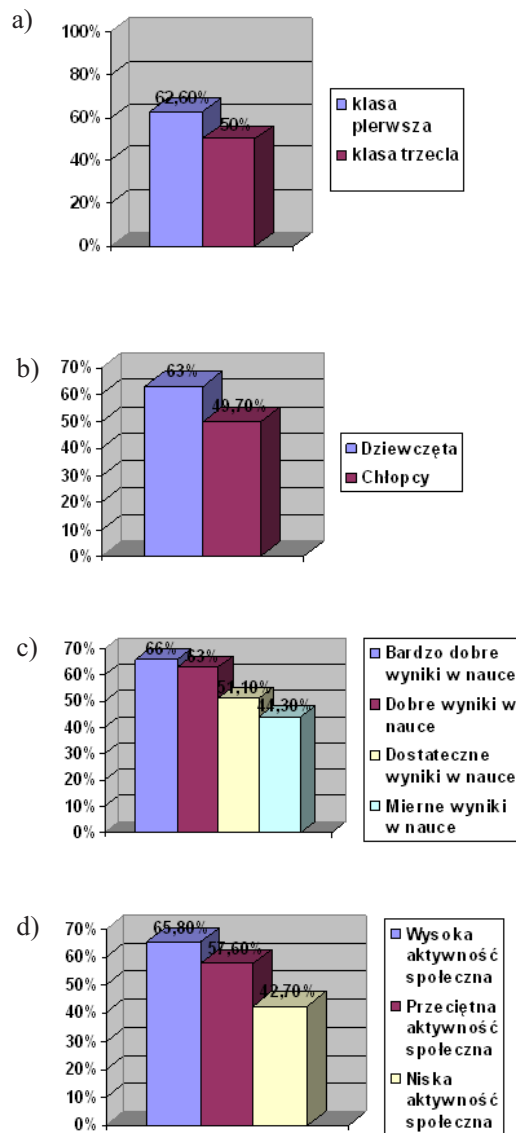
Nadawanie tonu w strukturze nieformalnej klasy lub pozostawianie na ubożu jej życia społecznego coraz częściej nie jest determinowane uzyskiwanymi ocenami. Osiąganie dobrych wyników w nauce często nie łączy się z posiadaniem wysokiego prestiżu w klasie, a tym samym wywieraniem wpływu na zachodzące w niej procesy grupowe⁷. Okazuje się, iż dopuszczana jest sytuacja, w której członkowie z paczki chcieliby w swoim koledze widzieć osobę niekoniecznie będącą dobrym uczniem, ale mającą cechy charakterystyczne dla dobrego ucznia (posiadanie własnego zdania, poważny stosunek do nauki, niezależność czy aktywność społeczną). Rówieśnik o takich walorach, wchodzący w skład określonej zbiorowości na terenie klasy jest gwarantem dobrego przystosowania jej członków do warunków szkolnych, a jednocześnie pozwala uniknąć dyskomfortu pojawiającego się w kontakcie z uczniem bardzo dobrym. Do postawienia takich wniosków uprawniają wypowiedzi gimnazjalistów zawarte w wypracowaniach. Ich egzemplifikacją są następujące opinie: „Moi koledzy z paczki uczą się dobrze. Mogę zawsze liczyć na ich podpowiedź czy pomoc przy odrabianiu lekcji, zwłaszcza z matematyki. Nie są kujonami, z takimi na pewno bym się nie kolegował!”. „Mama coraz częściej zwraca mi uwagę na moje towarzystwo w szkole. Kiedyś uczyłam się świetnie i byłam oczkiem w głowie naszej wychowawczynie. Teraz to się zmieniło. Mama mówi, że jestem mało ambitna odkąd kumpluję się z innymi dziewczynami. Wystarczą nam oceny dobre i dostateczne i tak jest o.k.”.

Obraz graficzny wyników uzyskanych dla płci, klasy, wyników w nauce i aktywności społecznej w zakresie preferowania cech „uczniowskich” u członków grup nieformalnych, do których należą badani gimnazjaliści, przedstawiony został na poniżej umieszczonych wykresach⁸.

Zdecydowana większość uczniów klas młodszych i połowa uczniów klas starszych wskazała na konieczność posiadania przez rówieśników z paczki cech, które sprzyjają roli ucznia. Fakt, iż uczniowie klas pierwszych, czę-

⁷B. Urban do czynników osobowościowych decydujących o zajmowaniu przywódczej roli w grupie zaliczył m. in.: zdolności przywódcze, wywieranie presji czy poniżanie innych, gotowość do współpracy, nieumiejętność podporządkowania się; [w:] B. URBAN, *Społeczne konteksty zaburzeń w zachowaniu*, Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2001, s. 9.

⁸Klasa $\chi^2 = 4,838$; $df = 1$; $p > 0,05$; płeć $\chi^2 = 5,431$; $df = 1$; $p > 0,05$; wyniki w nauce $\chi^2 = 8,458$; $df = 3$; $p > 0,05$; aktywność społeczna $\chi^2 = 8,803$; $df = 2$; $p > 0,05$.

Wykres 3 a, b, c, d. Preferowanie cech „uczniowskich” u członków grupy rówieśniczej w deklaracjach uczniów klasy pierwszej i trzeciej, dziewcząt i chłopców, uczniów o różnych wynikach w nauce i różnym stopniu zaangażowania społecznego.

ściej niż ich starsi koledzy, deklarują konieczność posiadania przez członków ich grupy rówieśniczej takich cech, może mieć związek ze statusem gimna-

zjalistów pozostających na różnych etapach kariery szkolnej. Gimnazjaliści z klas pierwszych funkcjonują w roli nowicjuszy, rozpoznają nowe środowisko, zapoznają się z jego specyfiką. Dla wielu z nich poważny stosunek do nauki, niezależność czy posiadanie własnego zdania, obok takich cech jak koleżeństwo, wyrozumiałość, dobroć, jest sposobem na określenie swojej pozycji w zespole klasowym, na zdobycie prestiżu i zaufania w strukturach, charakteryzujących się jeszcze dużą ruchliwością i zmiennością. Uczniowie klas trzecich nadają ton życiu szkolnemu, przekonani, że wiedzą wszystko i o wszystkich, potrafią świetnie przystosować się do warunków szkolnych. Zdają sobie sprawę, że cechy właściwe uczniowi nie są najważniejsze, lecz w znacznym stopniu ułatwiają funkcjonowanie w szkole i realizację różnych obowiązków.

Nie dziwi również to, iż dziewczęta, częściej niż chłopcy, cenią u kolegów i koleżanek z paczki cechy, którymi można scharakteryzować dobrego ucznia. Odpowiedzi takiej udzieliły bowiem prawie dwie trzecie dziewcząt, a tylko mniej niż połowa chłopców. Ciągłe jeszcze w świadomości społecznej funkcjonuje obraz dziewcząt, które są bardziej ambitne niż chłopcy, lepiej radzą sobie z wypełnianiem obowiązków szkolnych, lepiej funkcjonują w rzeczywistości szkolnej. Podkreślenie przez dziewczęta znaczenia cech służących realizacji zadań szkolnych u ich rówieśników w grupie zdaje się potwierdzać tę opinię.

Zdecydowana większość uczniów bardzo dobrze funkcjonujących w szkole ceni u swoich kolegów, koleżanek z paczki cechy ułatwiające realizację obowiązku szkolnego. Obserwacja badanych gimnazjalistów na przerwach oraz po zajęciach szkolnych potwierdza uzyskane inną drogą wyniki. Uczniowie zbierali się wtedy w liczne grupki, w których można było dostrzec osoby o podobnym nastawieniu do obowiązków szkolnych (powtarzanie materiału, wzajemne odpytywanie, sprawdzanie zadań domowych). Prawidłowość ta dotyczy w równym stopniu uczniów bardzo dobrych, jak i osiągających niższe szczeble w hierarchii oceny szkolnej.

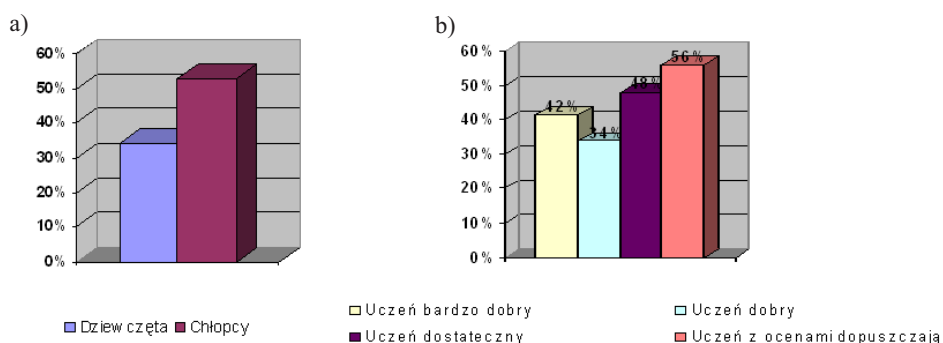
Uczniowie silnie zaangażowani w życie społeczności szkolnej częściej deklarowali konieczność posiadania przez ich kolegów z grupy cech „uczniowskich” niż ich rówieśnicy o przeciętnej i niskiej aktywności (prawie dwie trzecie uczniów o wysokiej aktywności przy niemal połowie gimnazjalistów o słabym zaangażowaniu w życie klasy czy szkoły). Poważny stosunek do nauki, niezależność czy posiadanie własnego zdania ułatwia realizację zadań szkolnych, ale również w znaczący sposób wpływa na skuteczność i sukces w działalności społecznej.

Cechy „członkowskie” cenione w badanych grupach

Na terenie badanych szkół są grupy, w których cenione są cechy charakteru sprzyjające wypełnianiu roli ucznia czy też przyjaciela, są też takie, dla których ważne jest posiadanie cech służących wypełnianiu roli członka grupy.

Z uzyskanych danych wynika, że blisko połowa ogółu badanych ceni u swoich rówieśników z grupy cechy sprzyjające wypełnianiu roli jej członka. Analiza wypowiedzi zawartych w ankiecie wskazuje, iż cechami tymi są zarówno odwaga, siła, brak strachu, dobry humor, jak i kradzieże, picie alkoholu i palenie papierosów. O preferowaniu tych cech świadczą również wypowiedzi gimnazjalistów zawarte w wypracowaniach, w których wielokrotnie są one przez nich wymieniane. „W szkole musimy często wykazać się dużą odwagą i sprytem”, „Ktoś kto się boi robić to, co my, nie może do nas należeć”, „Nauczyciele nie lubią naszej grupy [...], mimo wielu uwag w dzienniku ciągle palimy papierosy za szkołą”.

Wypowiedzi badanych gimnazjalistów dotyczące preferowania cech „członkowskich” u kolegów, koleżanek z paczki istotnie różnicują tylko płeć i wyniki w nauce. Obraz graficzny uzyskanych wyników przedstawia wykres 4a i b⁹.

Wykres 4 a i b. Preferowanie cech „członkowskich” w grupach dziewcząt i chłopców oraz uczniów osiągających różne wyniki w nauce.

Nie dziwi fakt, iż w grupach, do których należą chłopcy cenione są cechy sprzyjające wypełnianiu roli członka grupy. Analiza wypowiedzi zawartych w ankiecie wskazuje, iż cechami tymi są: odwaga, siła, brak strachu, dobry humor, kradzieże, picie alkoholu i palenie papierosów. Gimnazjaliści ci zatem chcieliby widzieć w swoich szeregach osoby o cechach kojarzonych

⁹Płeć $\chi^2 = 10,628$; $df = 1$; $p > 0,05$; wyniki w nauce $\chi^2 = 8,197$; $df = 3$; $p > 0,05$.

jednoznacznie z właściwościami przynależnymi stereotypowo mężczyznom. Ponad połowa chłopców uczestniczących w badaniu udzieliła takiej odpowiedzi, podczas gdy jedna trzecia dziewcząt chciałaby widzieć w swoich grupach rówieśniczych osoby o takich cechach. Jest to względnie duża liczba, co może potwierdzać postawiony wcześniej wniosek o postępującej maskulinizacji dziewcząt. Jednakże zdecydowana większość dziewcząt deklaruje, iż cechy te nie są przez nie cenione u kolegów i koleżanek z paczki. Oznacza to, że ważniejsze są dla nich cechy „przyjacielskie i uczniowskie”, że osoby które można scharakteryzować przy ich użyciu są chętnie widziane w zbiorowościach, do których należą. Wskazuje to na pewną otwartość dziewcząt w relacjach z rówieśnikami, dynamizm ich związków i ciągle poszukiwanie swojego miejsca w strukturze społecznej klasy szkolnej. Łatwiej jest im kolegować się z innymi członkami klasy, gdyż nie oczekują od nich zachowań ekstremalnych (brak strachu, kradzieże, picie alkoholu).

Gimnazjalistki często w swoich wypracowaniach zwracały uwagę na możliwość wykluczenia z ich grup rówieśniczych osób „wulgarnych, agresywnych, zagrażających ich bezpieczeństwu, łamiących podstawowe normy społeczne, narażających ich na kary ze strony rodziców czy nauczycieli”. Uczennice badanych szkół podkreślały trwałość ich grup, których skład niewiele zmienił się od szkoły podstawowej, jednakże zwracały również uwagę na możliwość uzyskania wstępu w ich szeregi. Jedna z gimnazjalistek napisała: „Wspólne wykonywanie wielu zadań w szkole i poza nią, bardzo zbliżyło mnie do Ani i Pauliny. Lubię spędzać z nimi swój czas wolny. Inne koleżanki z grupy są o to trochę zazdrosne”. Inna uczennica tak wspomina powiększenie się paczki o nowe koleżanki: „Wycieczka do Zakopanego i pokój dzielony z Weroniką i Olą całkowicie zmienił mój stosunek do nich. Okazały się świetnymi kumpelkami, nieraz pomogły mi, gdy byłam w opałach (pałę papierosy). Po wycieczce namówiłam dziewczyny, aby zgodziły się przyjąć je do naszej grupy”.

Zmienność i dynamizm grup, do których należą dziewczęta znajduje potwierdzenie w wynikach uzyskanych przy pomocy Testu Wyboru J. L. Moreno. Analiza struktury socjometrycznej badanych klas wskazuje na istnienie na ich terenie licznych, małych zbiorowości, których skład bardzo często zmienia się w zależności od rodzaju aktywności, której podjąć się mają ich członkowie. Prawidłowość ta dotyczy także grup, do których należą chłopcy, jednakże ich deklaracje dotyczące preferowania męskich cech „członkowskich” zawężają krąg osób, które mogłyby znaleźć się wśród członków ich grupy rówieśniczej.

Im gorsze oceny uzyskują badani gimnazjaliści, tym częściej informują o swoich oczekiwaniach dotyczących posiadania przez ich rówieśników

z paczki męskich cech sprzyjających wypełnianiu roli członka grupy. Ponad połowa uczniów, którzy źle radzą sobie z wypełnianiem obowiązków szkolnych (przy jednej trzeciej uczniów dobrych) zadeklarowało, iż w ich grupach cenione są właśnie te cechy.

Uczniowie osiągający słabe wyniki w nauce traktują pobyt w szkole jako nieefektywny, przynoszący więcej kar niż nagród. Zdaniem S. Górskiego jednostka odrzuca zachowania przynoszące kary, poszukuje zaś tych, które mają dla niej charakter nagradzający. Potrzeba znaczenia społecznego, zaspakajana w wyniku prawidłowo przebiegającej kariery szkolnej w przypadku uczniów słabych może pozostawać niezaspokojona. Poszukiwanie możliwości jej realizacji zmusza często jednostki do nawiązywania kontaktów poza szkołą, z grupami destrukcyjnymi, których akceptacja i uznanie mają dla niej walor nagrody¹⁰. Wskazanie męskich cech członkowskich przez badanych uczniów może świadczyć o ich uczestniczeniu w grupach destrukcyjnych i przenoszeniu norm w nich akceptowanych na teren szkoły lub funkcjonowaniu takich grup w jej obrębie.

Zakończenie

Uczniowie gimnazjum to swoista zbiorowość uczniowska, która swoją „wyjątkowość” zawdzięcza z jednej strony specyfice okresu dorastania, z drugiej zaś przemianom, jakie dokonały się w systemie oświaty po wprowadzeniu jej reformy. Ten szczebel szkolny – gimnazjum – poprzez połączenie i wyizolowanie najstarszych roczników uczniów ze szkół podstawowych i z pierwszych klas szkół ponadpodstawowych, spowodował powstanie nowego obszaru dla tworzenia się procesów grupowych. Dla wielu nauczycieli dynamika grup, które funkcjonują na terenie ich szkół stanowi zupełnie nieznaną sferę, w której zupełnie nie potrafią sobie poradzić. Znajomość cech, jakie chcieliby gimnazjaliści widzieć u swoich kolegów czy też koleżanek z grupy nieformalnej z pewnością pozwoli nauczycielom na zrozumienie wielu mechanizmów grupowych oraz na zoptymalizowanie ich oddziaływań wychowawczych, czyniąc je bardziej adekwatnymi.

¹⁰S. GÓRSKI, *Metodyka resocjalizacji*, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa 1985, s. 96-103.

Maria Fudali

GROWING UP TO FRIENDSHIP IN AN INFORMAL GROUP

Abstract

The paper is part of research carried out by the author in 2007 in relation to the dynamics of the functioning of informal groups within middle schools. The information obtained from the research regarding group norms bidding in informal communities, which include the examined middle schoolers, allowed determining the group member model which they prefer. It can be considered an element of the group's normative control, determining the behavior of its members, as well as a kind of pass for the candidates, exhibiting character traits preferred in the group.

From the obtained results it follows that the analyzed youth values most traits that make a good friend (extending help, possessing positive character features, straightforwardness, friendliness, honesty). Having one's own opinion, a serious attitude towards education and social activity help fulfilling the tasks related to school obligations and are highly valued by over 50% of the examined students in their informal groups. Slightly fewer middle schoolers declared to prefer traits helping an individual to function within a group (courage, strength, lack of fear, good mood, anti-social activities—theft, cigarette smoking, drinking alcohol).

It appears that knowing the traits that middle school students would like to observe in their peers from the informal group can be perceived as a factor helping teachers to understand many of group mechanisms and optimize their educational influence, making it more adequate.